

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“ БЛАГОЕВГРАД

РЕЦЕНЗИЯ

От: професор, доктор, **Искра Богданова Христова-Балканска**
Световно стопанство и МИО
Институт за икономически изследвания при Българска Академия на
Науките (ИИИ БАН), Секция „Международна икономика“

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по научната специалност Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка професионално направление 3.8 Икономика, област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки.

Автор на дисертационния труд: **Биляна Ташева**

Тема на дисертационния труд: **„Въздействие на кризисните състояния върху основните показатели за дейността на банковата система на Република Северна Македония “**

С Научен Ръководител: **Доц. д-р Елена Ставрова**

Основание за рецензията: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд на Биляна Ташева, съгласно Заповед № 2907/06.12.2024 г. на Зам.ректора по НИД на ЮЗУ „Неофит Рилски“.

1. Информация за дисертанта

Авторът на дисертационния труд е докторант в редовна форма на обучение в катедра " Финанси и отчетност" при ЮЗУ „Неофит Рилски“. В периода 1996-2001 г. е студент по право в Правния факултет „Юстиниан първи“ в Скопие, Република Северна Македония. Има магистратура по финанси от ЮЗУ „Неофит Рилски“, а през 2019-2024 г. се обучава в докторантската програма по финанси. След 2014 г. Биляна Ташева работи като адвокат по

граждански, криминални и търговски дела. Владее английски, български и сръбски езици. Отличава се с добра комуникативност и работа в екип и разрешаване на проблеми при правни сделки от широк характер. Докторантът е изпълнил минималните национални изисквания от 80 точки, за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по област на висше образование „Социални стопански и правни науки“, професионално направление 3.8. Икономика.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Дисертационният труд се състои от 209 страници, от които 198 текст, който включват въведение (част от първа глава), пет глави, като заключението е част от 5-а глава, 22 таблици 66 фигури и списък на използвана литература. Темата на дисертационния труд е актуална и важна за всяка страна. Обект на анализ са зависимостите и отражението на функционирането на банково-финансовата система върху икономическия растеж на примера на Република Северна Македония. Целта е търсенето на доказателства за наличието на взаимовлияние на финансовата система и растежа. Във връзка с това, авторът се позовава на теоретични виждания, които анализират многоаспектното значение на банково-финансовата система за страната и връзките на икономическата активност.

В първа глава, (въведение) в исторически аспект се разкриват реформите в икономиката, във финансовия сектор, насочени към укрепване на банково-финансовата система в Република Северна Македония. Подчертано е, че стабилизирането на публичните финанси е от съществено значение за по-бързото елиминиране на влиянието на кризите и стимулиране на факторите в икономиката, които влияят върху икономическия растеж.

Авторът си поставя за разрешаване 3 хипотези, чиято същност се състои в изясняване на факторите, които обуславят връзката между икономическия растеж и финансовата сфера, както и ролята на централната банка, която въз основа паричната политика въздейства върху макро и микроикономическата

устойчивост, както и върху разширението на иновативни производства и нови форми на предприемачество.

Втора глава „Теоретичен анализ и литературен преглед“ изяснява последователно ролята на банките за развитие на икономиката, като авторът е направил широк прочит на финансовата теория. Разгледана е неокласическата школа, при която промяната в паричното предлагане се отразява върху заетостта, цените и производството. Изяснени са и някои аспекти на монетаризма, който сменя парадигмата и издига на преден план съкращаване на държавното регулиране, пазарен либерализъм и стимулиране на частния бизнес в противовес на кейнсианската теория и икономиката на благосъстоянието, който модел се изчерпва с навлизане на развитите икономики в кризисна спирала от 70-те и 80те години. Авторът разглежда институционалната теория, позволяваща да се разбере как функционира икономиката, какви стимули създава институционалната среда и как обществените институти влияят на поведението на хората, а следователно и на богатството на обществото. Изследвана е реформираната структурата на банковата система на Република Северна Македония и приноса ѝ за стабилизацията на икономиката. Друг аспект на изследването е изтъкването на значението на централната банка на Република Северна Македония и приоритетите на провежданата парична политика, насочена към урегулиране и стабилизиране на икономиката на страната.

Трета глава е посветена на емпирично изследване, което позволява открояването на кризисните тенденции влияещи върху дейността на банковата система на Република Северна Македония. Изследвани са последователно различни ситуационни казуси отнасящи се до бюджета, доходите, движението на макроикономическите показатели.

Четвърта глава е посветена на анализа на данните от емпиричното изследване.

Глава 5-а дава изводи и препоръки въз основа на получените резултати от теоретичната и емпирична част на дисертационния труд.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Дисертационният труд е многоаспектно изследване, което прави опит да синтезира вижданията на автори, застъпващи различни теоретични концепции в областта на връзките между банково-финансовата система и икономическия растеж. Изследвани са взаимовръзките и трансформация на банковата система на Република Северна Македония, както и ролята на централната банка, която чрез провежданата парична политика влияе върху макроикономическото развитие на страната.

Направеното емпирично изследване е научно-практически принос в икономическата литература, която се отнася до икономиката на Република Северна Македония. Подчертани са усилията за преодоляване на двойните кризи и инфлационните тенденции през последните години. Въз основа на сравнителен анализ се представя сравнително пълна картина на връзките между развитието на финансовата система и растежа.

Емпиричните тестове сполучливо обвързват хипотезите и поставените от автора задачи, доказващи правилното интерпретиране на събитията. Методите на сравнение допринасят за изграждане на модел, който макар и с редица колебания и абстракция, допринася за изясняване на взаимопреплетените връзки между банковата система, икономическите показатели, поведението на централната банка на Република Северна Македония.

Две основни линии на изследване се преплитат в дисертационния труд, което го прави многопластов и това позволява идентифицирането от една страна на връзките между развитието на финансовата система и потенциала за растеж, както и оказваното влияние на централната банка върху развитието на икономическите процеси в страната.

Подчертава се, че подобно на континенталния модел на кредитиране на икономиката от банките, банково-финансовото посредничество има преобладаваща роля при финансиране на икономиката при доста слаби наченки за използване на капиталовия пазар като източник на средства за инвестиции в Република Северна Македония.

Друг аспект е изследването на влиянието на държавата върху финансовия сектор и пасивността по отношение стимулиране на развитието на отделни сегменти на капиталовия пазар и разширяване на инвестициите в големи инфраструктурни проекти. Това съдейства за преодоляване на кризите и за преодоляване на инфлационните вълни, които влияят неблагоприятно върху инвестициите.

4. Оценка на публикациите по дисертацията

Докторантът има публикации: 3 публикации, посветени на очакваните инфлационни тенденции и икономическия растеж на Република Северна Македония, на ефектите на пандемичната криза върху националните банки на Република България и Република Северна Македония, на анализа на инфлацията и на икономическия растеж на примера на Република България и Република Северна Македония. Публикациите отговарят на изискванията и отразяват целите на дисертационния труд.

5. Оценка на автореферата

Авторефератът отговаря на изискванията и представя основните резултати на направеното изследване.

6. Критични бележки, препоръки и въпроси

Към докторанта имам някои бележки, които не накърняват същността и обема на извършената работа.

Главата посветена на теоретичните аспекти относно значението на финансовата система за икономиката на страната би спечелила ако беше въведена известна подреденост в основните концепции като се подчертае

кои аспекти от вижданията на тези школи се отнасят до основните цели на дисертационния труд. Вероятно постулатите на кейнсианската теория следваше да се изяснят преди монетаризма, като се изтъкне кои са причините за дисбаланс в развитите икономики.

Необходимо е по-подробно изясняване на външните факторите, отнасящи се до развитието на банково-финансовия сектор и икономиката, защото в малка отворена икономика външните ефекти също се отразяват върху реалния сектор по линия на външната търговия.

Изясняването на връзките между банките и икономиката би спечелило ако след всяка глава се подчертаят конкретни изводи. При публикация на дисертационния труд това би дало повече яснота на проведените ценни изследвания от официални източници и емпирични изследвания.

7. Заключение

Съгласно изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България (чл. 5, ал. 3) *смятам, че Биляна Ташева* е изпълнила всички необходими изисквания при изпълнението на дисертационния труд. Това ми позволява убедено да препоръчам *да ѝ бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“* по научната специалност „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“ професионално направление 3.8 Икономика, област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки.

Дата

17.01.2025 г.

София

Рецензент:

/Искра Христова-Балканска/

Подпис:

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ
·НЕОФИТ РИЛСКИ·
БЛАГОЕВГРАД

REFERENCE

By: Professor, Doctor **Iskra Bogdanova Christova-Balkanska**
World Economy and International Economic Relations
Economic Research Institute at the Bulgarian Academy of Sciences (ERI BAS),
Section "International Economics"

Subject: dissertation for the award of the educational and scientific degree
"Doctor" in the scientific specialty Finance, Monetary Circulation,
Credit and Insurance, professional field 3.8 Economics, field of
higher education 3. Social, Economic and Legal Sciences.

Author of the dissertation: **Bilyana Tasheva**

Topic of the dissertation: **"Impact of crisis situations on the main indicators of
the activity of the banking system of the Republic of North
Macedonia"**

With Scientific Supervisor: **Assoc. Prof. Dr. Elena Stavrova**

Basis for the review: participation in the scientific jury for the evaluation of
Bilyana Tasheva's dissertation, according to Order No. 2907/
06.12.2024 of the Vice-Rector for Research and Development of the
South-West University "Neofit Rilski".

1. Information about the Doctoral student

The author of the dissertation is a full-time doctoral student in the Department of Finance and Accounting at the South-West University "Neofit Rilski". In the period 1996-2001, she was a law student at the Faculty of Law "Justinian I" in Skopje, Republic of North Macedonia. She has a master's degree in finance from the South-West University "Neofit Rilski", and in 2019-2024 she is studying in the doctoral program in finance. Since 2014, Bilyana Tasheva has worked as a

lawyer in civil, criminal and commercial cases. She is fluent in English, Bulgarian and Serbian. She is distinguished by good communication skills and teamwork and problem solving in legal transactions of a broad nature. The doctoral student has fulfilled the minimum national requirements of 80 points for the award of the educational and scientific degree "Doctor" in the field of higher education "Social Economic and Legal Sciences", professional direction 3.8. Economics.

2. General characteristics of the presented dissertation work

The dissertation consists of 209 pages, of which 198 are text, which include an introduction (part of the first chapter), five chapters, with the conclusion being part of the 5th chapter, 22 tables, 66 figures and a list of references.

The topic of the dissertation is relevant and important for every country. The object of analysis is the dependencies and the impact of the functioning of the banking and financial system on economic growth on the example of the Republic of North Macedonia. The goal is to search for evidence of the existence of mutual influence of the financial system and growth. In this regard, the author refers to theoretical views that analyze the multifaceted importance of the banking and financial system for the country and the links of economic activity.

In the first chapter (introduction), the reforms in the economy, in the financial sector, aimed at strengthening the banking and financial system in the Republic of North Macedonia are revealed in a historical aspect. It is emphasized that the stabilization of public finances is essential for the faster elimination of the impact of crises and the stimulation of factors in the economy that affect economic growth.

The author sets 3 hypotheses for resolution, the essence of which consists in clarifying the factors that determine the relationship between economic growth and the financial sphere, as well as the role of the central bank, which, based on monetary policy, affects macro and microeconomic sustainability, as well as the expansion of innovative production and new forms of entrepreneurship.

The second chapter "Theoretical analysis and literature review" consistently clarifies the role of banks in the development of the economy, as the author has made a broad reading of financial theory. The neoclassical school is examined, in which the change in money supply affects employment, prices and production. Some aspects of monetarism, which changes the paradigm and brings to the fore reduction of state regulation, market liberalism and stimulation of private business in contrast to Keynesian theory and the economics of welfare, which model was exhausted with the entry of developed economies into a crisis spiral in the 70s and 80s, are also clarified. The author examines the institutional theory, which allows one to understand how the economy functions, what incentives the institutional environment creates and how public institutions influence people's behavior, and therefore the wealth of society. The reformed structure of the banking system of the Republic of North Macedonia and its contribution to the stabilization of the economy are studied. Another aspect of the study is the emphasis on the importance of the Central Bank of the Republic of North Macedonia and the priorities of the monetary policy pursued, aimed at regulating and stabilizing the country's economy. The third chapter is devoted to an empirical study, which allows one to identify the crisis trends affecting the activities of the banking system of the Republic of North Macedonia. Various situational cases related to the budget, income, and the movement of macroeconomic indicators have been studied sequentially.

The fourth chapter is devoted to the analysis of the data from the empirical study. Chapter 5-a provides conclusions and recommendations based on the results obtained from the theoretical and empirical parts of the dissertation.

3. Evaluation of the obtained scientific and applied scientific results

The dissertation is a multi-faceted study that attempts to synthesize the views of authors advocating different theoretical concepts in the field of relations between the banking and financial system and economic growth. The interrelations and transformation of the banking system of the Republic of North Macedonia are

studied, as well as the role of the central bank, which, through the monetary policy it conducts, influences the macroeconomic development of the country.

The empirical study is a scientific and practical contribution to the economic literature that relates to the economy of the Republic of North Macedonia. The efforts to overcome the twin crises and inflationary trends in recent years are emphasized. Based on a comparative analysis, a relatively complete picture of the relations between the development of the financial system and growth is presented.

Empirical tests successfully link the hypotheses and the tasks set by the author, proving the correct interpretation of events. The methods of comparison contribute to building a model, which, although with a number of fluctuations and abstraction, contributes to clarifying the interwoven relationships between the banking system, economic indicators, and the behavior of the Central Bank of the Republic of North Macedonia.

Two main lines of research are intertwined in the dissertation work, which makes it multi-layered and this allows for the identification, on the one hand, of the relationships between the development of the financial system and the growth potential, as well as the influence of the central bank on the development of economic processes in the country.

It is emphasized that, similar to the continental model of lending to the economy by banks, banking and financial intermediation has a predominant role in financing the economy with rather weak beginnings of using the capital market as a source of funds for investments in the Republic of North Macedonia.

Another aspect is the study of the influence of the state on the financial sector and its passivity in terms of stimulating the development of individual segments of the capital market and expanding investments in large infrastructure projects. This contributes to overcoming crises and overcoming inflation waves that adversely affect investments.

4. Evaluation of dissertation publications

The doctoral student has publications: 3 publications dedicated to the expected inflation trends and economic growth of the Republic of North Macedonia, the effects of the pandemic crisis on the national banks of the Republic of Bulgaria and the Republic of North Macedonia, the analysis of inflation and economic growth on the example of the Republic of Bulgaria and the Republic of North Macedonia. The publications meet the requirements and reflect the objectives of the dissertation.

5. Evaluation of the autoref

The abstract meets the requirements and presents the main results of the research conducted.

6. Critical notes, recommendations and questions

I have some notes for the doctoral student that do not detract from the essence and volume of the work done.

The chapter dedicated to the theoretical aspects regarding the importance of the financial system for the country's economy would benefit if some order was introduced in the main concepts by emphasizing which aspects of the views of these schools relate to the main goals of the dissertation. Probably, the postulates of Keynesian theory should have been clarified before monetarism, by emphasizing what are the causes of imbalance in developed economies.

It is necessary to clarify in more detail the external factors related to the development of the banking and financial sector and the economy, because in a small open economy, external effects also affect the real sector through foreign trade.

The clarification of the relations between banks and the economy would benefit if specific conclusions were emphasized after each chapter. When publishing the dissertation, this would provide more clarity to the valuable research conducted from official sources and empirical studies.

7. Conclusion

According to the requirements of the Act on the Development of Academic Staff in the Republic of Bulgaria (Art. 5, para. 3), I believe that Bilyana Tasheva has fulfilled all the necessary requirements in the performance of the dissertation work.

This allows me to confidently recommend that she be awarded the educational and scientific degree "Doctor" in the scientific specialty "Finance, Monetary Circulation, Credit and Insurance" professional field 3.8 Economics, field of higher education 3. Social, economic and legal sciences.

Date

17.01.2025

*Reviewer: Prof. Dr Iskra Christova-
Balkanska*

Signature